

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1
Management Strategies for Small-sized Primary Schools to Achieve Excellence
under Office of the Basic Education Commission in the
Lower Northeastern Region 1

ปานิสรา เปาวรางกูล* วรสิทธิ์ รัตนวราหะ** ชูเกียรติ วิเศษเสนา*** และ ปานัฐสิริ จันทรศิริ****
นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*
อาจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล**, ***, ****
Panisara Paowarangkool* Worasit Ratanavaraha** Chookiat Wisetsena***
and Panutsiri Junsiri****

Ph.D. Candidate in Educational Administration, Faculty of Education, Vongchavalitkul University*

Lecturer Dr., Faculty of Education, Vongchavalitkul University**, ***, ****

Corresponding author E-mail: Panisara4345@gmail.com

(Received: October 14, 2023; Revised: October 25, 2023; Accepted: November 12, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 2) เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ และ 3) เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 320 คน เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนประถม ศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ตอนที่ 2 สร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ โดยร่างกลยุทธ์จากการจัดประชุมกลุ่มสนทนา ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของร่างกลยุทธ์ ตอนที่ 3 ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนและครูหัวหน้าวิชาการ จำนวน 60 คน เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และแนวทางในการพัฒนา คือ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 2) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาผู้บริหารและครูของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กให้เป็นมืออาชีพ กลยุทธ์ที่ 2 ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนให้เข้มแข็ง และกลยุทธ์ที่ 3 ปรับปรุงระบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มี

ประสิทธิภาพ 3) ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารสู่ความเป็นเลิศ, โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

Abstract

The objectives of this research were threefold: firstly, to examine the problem conditions and guidelines for managing small-sized primary schools under the Office of the Basic Education Commission in the Lower Northeast Region 1; secondly, to formulate a management strategy aimed at achieving excellence in these small-sized primary schools; and thirdly, to evaluate the feasibility and effectiveness of this management strategy. The research comprised three steps: Step 1 involved studying the problem conditions and guidelines for managing small-sized primary schools, with a sample group of 320 school administrators or teachers acting as administrators, utilizing a 5-point rating scale questionnaire with an Index of Consistency (IOC) score range from 0.80 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.92, and data were analyzed using mean and standard deviation. Additionally, four informants were purposively selected to study the guidelines for management, employing a semi-structured interview method, and data were analyzed through content analysis. Step 2 entailed crafting a management strategy for small-sized primary schools to achieve excellence, achieved through drafting strategies during discussion group meetings involving seven experts to assess the suitability of the draft strategies. Finally, in Step 3, the feasibility and utility of the strategies were evaluated by 60 qualified administrators or academic head teachers using a 5-point rating scale questionnaire, and data were analyzed using mean and standard deviation.

The research findings indicated: 1) The mean score for the problem conditions and guidelines regarding management of small-sized primary schools under the Office of the Basic Education Commission was at a medium level, with emphasis placed on the participation of all stakeholders in developmental guidelines. 2) The management strategies for achieving excellence in small-sized primary schools comprised three main strategies: (1) Developing administrators and teachers to be professionals, (2) Strengthening the participatory management system with parents and communities, and (3) Enhancing the learning management system by prioritizing effective learner-focused approaches. 3) The feasibility and utility of these management strategies were rated at a high level under the Office of the Basic Education Commission.

Keywords: Strategies, Management for Excellence, Small-sized Primary School, Lower Northeast Region 1

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ ให้ประสบผลสำเร็จส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของประเทศ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งหมายให้การจัดการศึกษาของชาติต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วม

กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาให้ยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาต้องมีความเป็นเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติกำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาสู่เป้าหมายสูงสุดที่ต้องการคือคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษาที่เป็นเลิศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

จากข้อมูลสถานการณ์ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประชากรวัยเรียนมีจำนวนลดลงและความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานไปเรียนในเมือง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาที่ยังประสบปัญหา ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดหลายอย่าง โดยเฉพาะด้านการใช้ครูหรือไม่สามารถจัดครูได้ครบชั้นและขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาส่งผลให้คุณภาพการศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศนโยบายยุบโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่ถึง 60 คน และให้ย้ายไปเรียนที่อื่นในที่ใกล้เคียงด้วยเหตุผลสองประการคือ รัฐบาลไม่มีงบประมาณพัฒนาโรงเรียนทุกแห่งและไม่สามารถนำงบประมาณจากภาษีมาดูแลทุกโรงเรียน ได้อย่างเท่าเทียม จากนโยบายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งและไม่เป็นธรรมในสังคม ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ที่อยู่ในชนบทที่ห่างไกลต้องย้ายภูมิลำเนาทำให้เสียค่าใช้จ่าย นักเรียนบางคนไม่ได้เรียนหนังสืออีกเลย ซึ่งสวนทางกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่ประกาศว่าให้โอกาสและสร้างคุณภาพการศึกษาด้วยความเสมอภาค (จันทร์จิรา จุมพลกล้า และคณะ, 2557) ดังนั้น สิ่งที่โรงเรียนขนาดเล็กควรจะทำคือแสวงหาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนของตนให้มีประสิทธิภาพ พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสจัดการศึกษาจากโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นต้นแบบที่มีคุณภาพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน โรงเรียนขนาดเล็กมีศิษย์เก่าที่ประสบผลสำเร็จและมีศักยภาพในการพัฒนาโรงเรียน มีการสื่อสารที่ดี ในด้านปัจจัยความสำเร็จของการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กนั้นมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำมีความสามารถในการบริหารเป็นแบบอย่างที่ดีครูผู้สอนมีจิตวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถในการแสวงหาความรู้จัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านกระบวนการมีการบริหารจัดการที่ดี จัดบรรยากาศที่เอื้อ สื่อสนับสนุนอย่างเพียงพอ ด้านผลผลิต ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขและเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (ศศิตรา แพงไทย และสมใจ มณีวงศ์, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จึงมีความสนใจที่จะพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ ให้มีความครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการนำองค์กร ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน และด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อตอบสนองต่อสภาพและแนวทางของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาระบบการบริหารและระบบการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ และพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพ และเพื่อนำกลยุทธ์ไปกำหนดนโยบายวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารประถมศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

2.2 เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

2.3 เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ตอน โดยนำเสนอรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

3.1 ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 แบ่งเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ผู้วิจัยมุ่งศึกษาตามองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านคุณภาพผู้เรียน 3) ด้านการนำองค์กร 4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน และ 5) ด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,863 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน ไพศาล หวังพานิช, 2560) โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 320 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามใช้วิธีการของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.92 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 320 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามกลับคืน 320 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ชั้นที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ดำเนินการ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี จำนวน 4 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการนำองค์กร ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน และด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์ที่รวบรวมได้มาพิจารณา จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

3.2 ตอนที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำร่างกลยุทธ์ โดยนำประเด็นสำคัญที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเด็นจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินสภาพแวดล้อมภายในระหว่างจุดแข็งและจุดอ่อน และผลการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกระหว่างโอกาสและอุปสรรคมากำหนดทิศทางขององค์การในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

โดยระบุรายละเอียดตามองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการนำองค์กร ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน และด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรจากนั้นจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

3.3 ตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูหัวหน้าวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 60 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

4.1.1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อได้มาซึ่งค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและผลระดับปัญหา โดยแสดงข้อมูลทางสถิติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยภาพรวม

องค์ประกอบการบริหารสู่ความเป็นเลิศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
1. ด้านการบริหารจัดการ	2.84	0.40	ปานกลาง
2. ด้านคุณภาพผู้เรียน	3.00	0.56	ปานกลาง
3. ด้านการนำองค์กร	2.02	0.23	น้อย
4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน	1.91	0.45	น้อย
5. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร	2.95	0.31	ปานกลาง
ภาพรวม	2.55	0.43	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยภาพรวม มีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.55$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน มีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.56) รองลงมา ด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร มีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.31) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน มีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.91$, S.D. = 0.45)

4.1.2 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี สรุปได้ว่า การให้ความสำคัญในการบริหารจัดการโรงเรียนเน้นการมีส่วนร่วมทางทุกฝ่าย การพัฒนาบุคลากรและการยกระดับคุณภาพผู้เรียนเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาและแนวการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ซึ่งจะต้องเร่งรัดและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาแนวทางในการบริหารที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี คือทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยนำมาร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 และศึกษาต่อไป

4.2 ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.2.1 ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ดำเนินการตามวิธีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาผู้บริหารและครูของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กให้เป็นมืออาชีพ โดยมีสาระที่เกี่ยวข้องดังนี้

กลยุทธ์ขับเคลื่อน

- 1) ส่งเสริมการจัดวางแผนพัฒนาผู้บริหารและครูสู่มืออาชีพอย่างเป็นระบบ
- 2) ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพและการเข้าสู่ตำแหน่งวิทยฐานะของผู้บริหารและครู
- 3) ส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารและครูสู่มืออาชีพ
- 4) ส่งเสริมสนับสนุนผู้บริหารและครูนำงานวิจัยและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 5) พัฒนาขีดความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของผู้บริหารและครูให้เป็นไปตามธรรมชาติของภาษา

โดยเน้นการสื่อสาร

- 6) พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารและครู

ตัวชี้วัด

- 1) ระดับคุณภาพของแผนพัฒนาผู้บริหารและครูสู่มืออาชีพอย่างเป็นระบบ
- 2) จำนวนของผู้บริหารและครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และที่มีวิทยฐานะสูงขึ้น
- 3) จำนวนของผู้บริหารและครูได้รับการพัฒนาสมรรถนะสู่มืออาชีพ
- 4) จำนวนของผู้บริหารและครูมีการนำงานวิจัยและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 5) จำนวนของผู้บริหารและครูสามารถใช้ภาษาอังกฤษให้เป็นธรรมชาติของภาษาโดยเน้นการสื่อสาร
- 6) จำนวนของผู้บริหารและครูสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการ/กิจกรรม

- 1) โครงการจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารและครูสู่มืออาชีพอย่างเป็นระบบระดับโรงเรียน

- 2) โครงการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารและครูผู้สอน
- 3) โครงการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพและการเข้าสู่ตำแหน่งวิทยฐานะของผู้บริหารและครู
- 4) โครงการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารและครูด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาสู่การพัฒนา

คุณภาพผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 2 ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมีสาระที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กลยุทธ์ขับเคลื่อน

- 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในการวางแผนการบริหารจัดการสถานศึกษาร่วมกัน
- 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้
- 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในการประเมินผลการบริหารจัดการสถานศึกษาร่วมกัน
- 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในการสร้างเครือข่าย ระดมทุน และทรัพยากรเพื่อพัฒนา

การศึกษา

ตัวชี้วัด

- 1) ความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการสถานศึกษา
- 2) ความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้
- 3) ความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารสถานศึกษา
- 4) ความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย ระดมทุน และทรัพยากร

เพื่อพัฒนาการศึกษา

- 5) จำนวนเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชนที่ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น

โครงการ/กิจกรรม

โครงการอบรมพัฒนาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน

กลยุทธ์ที่ 3 ปรับปรุงระบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพ โดยมีสาระที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กลยุทธ์ขับเคลื่อน

1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ตามมาตรฐานการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- 2) พัฒนาขีดความสามารถของครูในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้กับครู
- 3) พัฒนาระบบการวัดผล และยกระดับเทคนิคการวัดและประเมินผลผู้เรียนแบบร่วมมือ ที่หลากหลาย
- 4) ส่งเสริมการพัฒนาสื่อนวัตกรรมทางเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล
- 5) ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือในการนิเทศและพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ

- 6) ยกระดับการจัดการทรัพยากร และนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวชี้วัด

- 1) ระดับคุณภาพของแผนการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2) จำนวนครูที่สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพ

3) จำนวนครูที่สามารถปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพ
4) จำนวนของครูที่สามารถออกแบบการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่หลากหลาย
5) จำนวนของครูที่สามารถพัฒนาสื่อนวัตกรรมทางเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล
6) ความพึงพอใจของครูที่มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการนิเทศและพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

7) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการจัดการทรัพยากร และนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพ

8) ผู้เรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีคุณภาพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

โครงการ/กิจกรรม

- 1) โครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 2) โครงการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) โครงการจัดทำ พัฒนาสื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยีดิจิทัล
- 4) โครงการ 1 ห้องเรียน 1 นวัตกรรม
- 5) โครงการพัฒนาระบบการวัดผล และประเมินผล
- 6) โครงการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 7) โครงการพัฒนาศักยภาพครูในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ จากการพัฒนากลยุทธ์ฯ โดยการจัดกลุ่มสนทนาร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ สู่การปรับปรุงตามข้อเสนอแนะและผ่านการเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ โดยแสดงข้อมูลทางสถิติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

การประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
วิสัยทัศน์	4.71	0.48	มากที่สุด
พันธกิจ	4.74	0.50	มากที่สุด
เป้าประสงค์	4.75	0.51	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 1	4.78	0.46	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 2	4.71	0.45	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 3	4.74	0.18	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.74	0.16	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน พบว่า ร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถม ศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย ด้านวิสัยทัศน์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พันธกิจมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เป้าประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านกลยุทธ์หลัก

พบว่า กลยุทธ์หลักที่ 1 กลยุทธ์หลักที่ 2 และกลยุทธ์หลักที่ 3 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสม

4.3 ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูหัวหน้าวิชาการจำนวน 60 คน ได้มาซึ่งค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงข้อมูลทางสถิติ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์

การประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
วิสัยทัศน์	4.26	0.97	มาก	4.50	0.82	มาก
พันธกิจ	4.18	0.85	มาก	4.48	0.78	มาก
เป้าประสงค์	4.08	0.84	มาก	4.43	0.77	มาก
กลยุทธ์หลักที่ 1	4.20	0.85	มาก	4.51	0.70	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 2	4.12	0.54	มาก	4.39	0.90	มาก
กลยุทธ์หลักที่ 3	4.26	0.80	มาก	4.54	0.60	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.20	0.20	มาก	4.49	0.39	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์หลัก ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนาผู้บริหารและครูของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กให้เป็นมืออาชีพ พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

กลยุทธ์หลักที่ 2 ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนให้เข้มแข็ง พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

กลยุทธ์หลักที่ 3 ปรับปรุงระบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพ พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

5. สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยการสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยมาอภิปราย ดังนี้

5.1 สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

5.1.1 สภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยภาพรวม มีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนขนาดเล็กได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการออกแบบการจัดกิจกรรม มีอิสระทางความคิดและการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนและส่งเสริมให้ครูได้สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปี รวมทั้งตัวชี้วัดต่าง ๆ ของสถานศึกษาใช้และวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) โดยมีกระบวนการบริหารจัดการฐานข้อมูลที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์สูงสุดเพื่อพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ และสอดคล้องกับ ศศิดา แง่ไทย และสมใจ มณีวงศ์ (2561) ที่วิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยภาพรวมมีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ อภินันท์ชัย แกระหัน (2562) พบว่า สภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

5.1.1.1 ด้านการบริหารจัดการ มีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้อำนวยการโรงเรียนยังขาดการใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ทำงานร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล พันธุ์ปัญญา และคณะ (2562) ที่วิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมมีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

5.1.1.2 ด้านคุณภาพผู้เรียน มีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้อำนวยการโรงเรียนยังขาดการนำแนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงทำให้ครูขาดความเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการ ที่สามารถจัดการเรียนสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ถ้าครูผู้อำนวยการโรงเรียนสามารถพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการก็จะสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร กันหาจันทร์ และคณะ (2561) ที่วิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนและการใช้และพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูงกับคุณภาพผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.1.1.3 ด้านการนำองค์กร มีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้อำนวยการโรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ค่านิยม และกระบวนการส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย รวมไปถึงการสร้างโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ โดยมีการกำกับดูแล การประเมินผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ วิชัย ลาธิ และสุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2564) ที่วิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กด้านการนำองค์กร ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ มีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย

5.1.1.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน มีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้อำนวยการโรงเรียนผู้อำนวยการโรงเรียนมีแนวทางในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ร่วมกำหนดความมุ่งหมายและนโยบาย รวมถึงให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ ส่งเสริมสนับสนุนคุณภาพของการศึกษาและมุ่งจัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับ วิชัย ลาธิ และ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2564) ที่วิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ มีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย

5.1.1.5 ด้านการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้อำนวยการโรงเรียนยังขาดการนำแนวทางการพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้เฉพาะอย่างของบุคคล เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันเป็นการเพิ่มความสามารถในการทำงาน ทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ ทศนคติ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน รวมทั้งความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่บุคคลพึงมีต่อหน่วยงาน และเพื่อยกมาตรฐานการปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงขึ้น ถ้าครูผู้อำนวยการโรงเรียนสามารถส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรก็จะทำให้โรงเรียนมีคุณภาพที่สูงขึ้น สอดคล้องกับเกษรา เอี่ยมสอาด (2562) ที่วิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการสอนงาน การอบรม การสัมมนา การนิเทศภายในจะส่งผลทำให้คุณภาพของผู้เรียนสูงขึ้น

5.1.2 แนวทางการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) พบว่า ผู้บริหาร ครู และชุมชนต้องมี

ส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กำกับติดตามทั้งภาพรวม และภาคปฏิบัติ ประเมินโดยหน่วยงานต้นสังกัด และผู้บริหารที่เน้นการประเมิน 360 องศาอย่างมีระบบ มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหา นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปี รวมทั้งตัวชี้วัดต่างๆ ของสถานศึกษา ดำเนินตามกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงานสถานศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ วิสัย ทัศน์ และยุทธศาสตร์ ธรรมทัศน์านนท์ (2564) ที่วิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการสื่อสารและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการกำกับติดตามการประเมินผล การขอมูลย้อนกลับเพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5.2 กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนาผู้บริหารและครูของโรงเรียนประถม ศึกษาขนาดเล็กให้เป็นมืออาชีพ กลยุทธ์หลักที่ 2 ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนให้เข้มแข็ง และกลยุทธ์หลักที่ 3 ปรับปรุงระบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพ โดยการยกย่องกลยุทธ์โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทำให้ได้กลยุทธ์ที่สอดคล้องกับสภาพและบริบทของสถาน ศึกษาขนาดเล็กรวมทั้งการประเมินกลยุทธ์โดยการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยผลการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้น โรงเรียนจะต้องปรับปรุงและพัฒนาองค์กรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางด้านวิชาการของชุมชน เพื่อที่จะผลิตเยาวชนให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพตามความคาดหวังของสังคม ความคาดหวังนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเป็นเลิศของโรงเรียนเป็นสำคัญในการบริหารโรงเรียนนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะด้านการบริหารจัดการ จากรายงานการสอนของ ประสิทธิ์ หนูงู และเรชา ชูสุวรรณ (2565) บ่งชี้ว่าสภาพปัจจุบันนี้เหล่านักการศึกษาสำคัญทั่วทุกแห่ง ในโลกกำลังเผชิญอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและท้าทาย เช่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแต่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโลกไร้พรมแดน ดังนั้นคุณภาพของคนยุคใหม่ที่ต้องการคือ บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งนี้มาตรฐานคุณภาพของคนยุคใหม่ จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยวิธีการ พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ กระบวนการใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-Based Process) ในการสอนและการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้บริหารด้านการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนทิศทางและวิธีการสู่การบริหารจัดการแนวใหม่เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันมีความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์บนเวทีโลก โดยเน้นความมีประสิทธิภาพเป็นสำคัญในการบริหารโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะเกี่ยวกับทางด้านการบริหารจัดการให้ความสำคัญกับงานวิชาการ เน้นกระบวนการจัดการความรู้ของครูผู้สอน และการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้ประกาศนโยบายและจุดเน้น ของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2564 ในการปรับรูปและเปลี่ยนแปลงการบริหารทรัพยากร โดยมุ่งปฏิรูปกระบวนการวางแผน/โครงการแบบร่วมมือและบูรณาการที่สามารถตอบโจทย์ของสังคมและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมทั้งผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของทัตพร ปุณิสิตา (2559) พบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ศิริดา แพงไทย และสมใจ มณีวงษ์ (2561) พบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยภาพรวมมีความ

เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และอนันท์ชัย แกระหัน (2562) พบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

5.3 กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยภาพรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นควรให้ปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้ประสบผลสำเร็จจะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมแต่สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญที่สุด คือ การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ผู้บริหารโรงเรียนเปรียบเสมือนเป็นหัวเรือใหญ่ในการกำหนดทิศทางของโรงเรียน มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้เชื่อมโยง และนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพผู้บริหารจึงต้องมีความรอบรู้ ในการบริหาร มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ โปร่งใส เอาใจใส่และทุ่มเทให้กับการทำงานอย่างจริงจังโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศนั้น จะต้องมีส่วนผสมของบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ มีความพร้อมในด้านทรัพยากร เทคโนโลยี งบประมาณ และทรัพยากรบุคคล สามารถจัดการศึกษาได้ดี ทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานกำหนด และได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข เป็นโรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เป็นที่ชื่นชมของชุมชน สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนดี มีสังคมบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษา ทรัพยากรบุคคล (เสาวลักษณ์ คำลาพิศ และสมเกตุ อุทธโยธา, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศพร ปุมสิตา (2559) พบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก อนันท์ชัย แกระหัน (2562) พบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ละออง วันจิ๋ว และฉลอง ชาตรุประชีวิน (2563) พบว่า กลยุทธ์การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวมมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและผู้เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและผู้เกี่ยวข้อง ควรนำกลยุทธ์ไปใช้พัฒนาผู้บริหารและครูของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กให้เป็นมืออาชีพ เพื่อไปใช้แก้ปัญหาการวางแผนพัฒนาผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและครูความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญอย่างมีคุณภาพ

6.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและผู้เกี่ยวข้อง ควรนำกลยุทธ์ด้านการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพเพื่อการบริหารทางวิชาการไปใช้ในสถานศึกษาให้เกิดรูปธรรมชัดเจน โดยเฉพาะการจัดโครงสร้างและสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการที่รับผิดชอบการบริหารวิชาการที่เหมาะสมจะสามารถพัฒนางานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องจึงจะส่งเสริมให้สามารถจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรทำการวิจัยพัฒนารูปแบบหรือระบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งตอนบนและตอนล่าง

6.2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามประเมินผลการนำกลยุทธ์ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ

6.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศซึ่งถือเป็นหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

7. รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ*.
ปีงบประมาณ 2564. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกษรา เอี่ยมสอาด. (2562). *การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนหนองวัลย์เปรียงวิทยา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จันทร์จิรา จุมพลหล้า, พงษ์นิมิตร พงษ์ภิญโญ, และพรทิพา หล้าศักดิ์. (2557). กรณีศึกษา: รูปแบบความสำเร็จการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ [รายงานวิจัย]. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ณัฐพล พันธุ์ภิญญา, เพียงแซ ภูผายาง, สุรินทร์ ภูสิงห์, และบรรจบ บุญจันทร์. (2562). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 15(2), 220-231.
- ทัศพร ปุ่มสีดา. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฌ์บัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ หนูกั๋ง, และเรชา ชูสุวรรณ. (2565). การวางยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา Next normal: ความปกติถัดไปของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(3), 776-789.
- ไพศาล หวังพานิช. (2560). *วิธีการวิจัย* [เอกสารประกอบการสอน]. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ละออง วันจิว และฉลอง ชาตรุประชีวิน. (2563). กลยุทธ์การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 22(4), 228-239.
- วิชัย ลาธิ และสุธรรม ธรรมทัศน์านนท์. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(12), 85-100.
- วิเชียร กันหาจันทร์, ยุวธิดา ขาปัญญา, และฉันทยาภรณ์ นวลสิงห์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 12(1), 194-203.
- ศศิธดา แผงไทย และสมใจ มณีวงษ์. (2561). ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. *Journal of Nakhon Ratchasima College*, 12(2), 114-125.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *คู่มือบริหารจัดการเวลาเรียน“ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ปีการศึกษา 2559*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ.

- เสาวลักษณ์ คำลาพิศ และสมเกต อุทธโยธา. (2564). แนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียน ของศูนย์
การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้กระบวนการบริหารแบบ POLC. วารสารการบริหารการศึกษา
และภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(25), 118-127.
- อภินันท์ชัย แกระหัน. (2562). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 -2579) [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.